

Misjonsteologi og historieforståelse

AV NOTTO R. THELLE

Helligånden sendt til verden. Av Anna Marie Aagaard. Teologiske Studier bind 2. Forlaget Aros, Århus 1973. 299 s.

Det kan se ut til å være en indre selvmotsigelse i moderne misjonsteologi: under slagordet *missio Dei* har man gjort Gud til all sendelses utgangspunkt og innhold, men nettopp denne konsekvente sendelsesteologi har gjort den tradisjonelle tale om «misjon» problematisk. Man har lagt bak seg en foreldet misjonsteologi hvor misjon og evangelisering var identiske størrelser, og ønsker istedet å forstå *hele* kirkens vesen og funksjon i sendelsesperspektivet: å være kirke er å være sendt til verden, fordi budskapet er budskapet om Guds sendelse til verden. Men «den nye ansats i *missio Dei* begrepet har hjulpet både katolsk og protestantisk teologi til at artikulere forståelsen af, at sendelsen går mod verden, men den yder ikke megen hjelp til gjennomtenkning av evangelisationens problematik i dag.»

Både i protestantisk og katolsk misjonsteologisk tenkning om Guds frelseshandlinger i verden/historien møter man en fornyet interesse for en teologi om Helligånden. I dette problemfelt ønsker universitetslektor *Anna Marie Aagaard* (Århus) å avdekke de trinitetsteologiske forutsetninger og konsekvenser for talen om Guds frelseshandlinger i historien, og forsøker i avhandlingen *Helligånden sendt til verden* å gå de første skritt mot en teologi om Gud Helligånds gjerning i verden.

Utgangspunktet for dette arbeidet finner hun uttrykt i to sitater fra to avgjørende kirkemøter. I rapporten fra Kirkenes Verdensråds generalforsamling i Uppsala 1968 heter det: «We have come to view this world of men as the place where God is already at work to make all things new, and where he summons us to work with him.» Og Det annet Vatikankonsil gir i dekretet *Gaudium et Spes* uttrykk for at Gud Helligånd er subjekt for en frelsens historie *extra muros ecclesiae*.

I de første kapitlene trekker så forfatteren opp linjene i moderne katolsk og protestantisk misjonsteologi på en overordentlig klar og inspirerende måte.

På protestantisk grunn har man i 50- og 60-årene beveget seg bort fra en *ekkesiologisk* orientert misjonsteologi som var opptatt av om misjonens subjekt var misjonsselskapene eller kirkene. Istedet har man formulert en *teologisk* sendelsesteologi som gjør det gamle problem om kirke/misjon uinteressant. *Gud* er sendelsens subjekt, samtidig som han også er sin egen misjons innhold, han *er* missio. Denne missio Dei – teologi tolker Guds missio som alt Gud er og virker. «Vår» misjon blir et svar på eller delaktighet i Guds misjon eller tegn på Guds herredømme. Bekjennelsen til sendelsens Gud som handler i historien har klare konsekvenser: kristne kalles til å være delaktige i forsoningens gudsgjerning, også sosialt, politisk eller evt. revolusjonært. Fordi Gud handler i historien, skal også kristne «dare to risk involving themselves in actual history, ever ready to adopt new forms of responsibility for the world», som det heter i *The Church for Others*. Kirkens misjon som lydighet mot Guds misjon i verden, blir da å tolke historiens begivenheter på basis av Guds særlige handling i historien i Kristusbegivenhetene.

På liknende måte tegner forfatteren linjene i katolsk teologi fra en *ekkesiologisk* forståelse av misjon som «plantatio ecclesiae» til en forståelse av misjon som sendelse til verden. Denne sendelse integreres i kirkeforståelsen slik at sendesperspektivet bestemmer ethvert *ekkesiologisk* utsagn. Kirken blir i sitt vesen bestemt av sendelse til verden. Fremstillingen konsentreres om dekretene Ad Gentes og Gaudium et Spes fra Vaticanum II, men man får ikke bare presentert de ferdige dekreters kompromissteologi og sluttformuleringer, men følger forhandlingsprosessen og ser hvorledes konsilets misjonsteologi blir til i møtet med de radikale spørsmål om frelsens historie utenfor den institusjonaliserte kirke. Ad Gentes åpner for muligheten til en frelsende nåde utenfor kirken, mens Gaudium et Spes langt klarere åpner for å forstå Guds frelseshistorie i verden utenfor kirken som den sendte Helligånds historie med verden.

I den videre behandling trekker forfatteren inn Thomas Aquinas' teologi for å påvise den teologiske sammenheng i den katolske tradisjon og likeledes belyses problemet ved materiale fra den gresk-ortodokse tradisjon.

Vi har i denne omtalen viet forfatterens analyse av moderne katolsk og protestantisk misjonsteologi såpass stor plass, fordi den har sin

absolutte verdi i seg selv. Hennes intensjon er imidlertid ikke bare å presentere denne teologi, men først og fremst å avdekke de *teologiske* – nærmere bestemt de trinitetsteologiske – forutsetninger og konsekvenser og problemer den reiser. Når man taler om *missio Dei*, taler man om den treenige Gud, Fader, Sønn og Helligånd som alltid og overalt handler i overensstemmelse med den *missio* han er. Langt sterkere enn i tradisjonell luthersk teologi taler man om *enheten* i den treenige Guds handling *ad extra*. Tradisjonell lutherdom tenderer til å skjelve mellom skapelsens gjerning som Gud Faders gjerning, frelsens gjerning som Guds Sønnens gjerning og helliggjørelsen som Guds Ånds gjerning. Når *missio Dei* teologien så sterkt betoner *enheten* i Guds handling, taler den derfor ikke om Helligåndens gjerning bare som Åndens handling i tradisjonell forstand, Helligåndens handling *både* i kirken *og* i verden er «den treenige Guds befriende, forsonende og forenende handling, hvis karakter af at være *frelshandlinger* avsløres av inkarnasjonens og pinsens eengangsendelser (*missio specialis*).» (s. 51).

Samlende kan det sies at protestantisk og katolsk misjonsteologi gir uttrykk for at

- frelsen har en historie i verden også *extra muros ecclesiae*
- denne frelse blir til ved den sendte Helligåndens handlinger
- den omfatter både mennesker og den verden mennesker lar bli til (s. 244 f.).

Forfatteren reiser i det siste kapittel to avgjørende spørsmål. For det første: er de elementer til en teologi om Helligånden sendt til verden så disparate at det ikke er mulig å holde dem sammen? Forfatteren synes iallfall i sin fremstilling å påvise tydelige tendenser som peker i samme retning.

For det andre reiser hun spørsmålet om der overhodet er noen sammenheng mellom den bibelske forkynnelse og de omtalte elementer av en teologi om Helligånden sendt til verden. Man hadde her håpet å finne en klar og overbevisende påvisning av denne sammenheng, men undertegnede føler seg ikke særlig overbevist.

Med utgangspunkt i Rom. 12, 1–2 og Gal. 4, 4–6 presenterer forfatteren en rekke utfordrende tanker om Guds forhold til verden: «Det karakteristiske for Guds nye frelshandlinger mellom opstandelse og parusi består i, at Gud selv og Hans rige får historie i syndens og dødens verden.» (s. 254). «Ikke hinsides menneskers historie skal vi lede efter gudsrighets historie, men kærlighedens, glædens og fredens historie i verden er Gud Helligåndens historie i og med verden. *Det er*

hvad Helligåndens sendelse forkynder.» (s. 254) «I dette kommende gudsrige skal alt være sammenfattet i Kristus, Skaberordet, der blev menneske og antog sig historie. D.v.s. at *ta panta* i gudsriget skal fremstå som kjærlighedens histories nyskabte verden.» (s. 271).

Forfatterens positive sikte er å formulere en teologi om Helligånden som tar historien og verden alvorlig som locus teologicus: den sendte Guds nærværs sted. Men man sitter likevel igjen med endel innvendinger som her bare skal antydes.

For det første er der i det bibelske materiale ved siden av tanken om at *ta panta* skal sammenfattes i Kristus, også en tydelig tale om et brudd, et apokalyptisk perspektiv med gjenkomst og dom, hvor denne verden går undergangen i møte. Man skulle gjerne ønsket at dette materiale var tatt inn i behandlingen av problemet.

Dernest har man en følelse av at de tekstene som brukes til å understreke de troendes eksistens som *historieskapende*, snarere er gjenstand for innleggelse av synspunkter preget av moderne misjonsteologi enn utleggelse av tekstene. Rom. 12,2 taler om ikke å skikke seg like med denne verden, men forvandles ved sinnets fornyelse. I forfatterens tolkning: «Skik jer ikke lige med denne verden, men forvandl verden og den historie, der hører synden og døden til, med kærlighedens mangeartede tjeneste.» (s. 248) Den paulinske tale om at Gud har utsendt sin ånd i de troendes hjerter, som roper: Abba, Fader (Gal 4,6), tolker forfatteren med ordene: «Paulus kalder dette Guds nærvær for *Helligånden, sendt til verden.*» (s. 259, undertegnede's uthevelse). Som man ser, er forfatteren kommet i skade for å sitere tittelen på sin egen bok, men kanskje ikke akkurat Paulus.